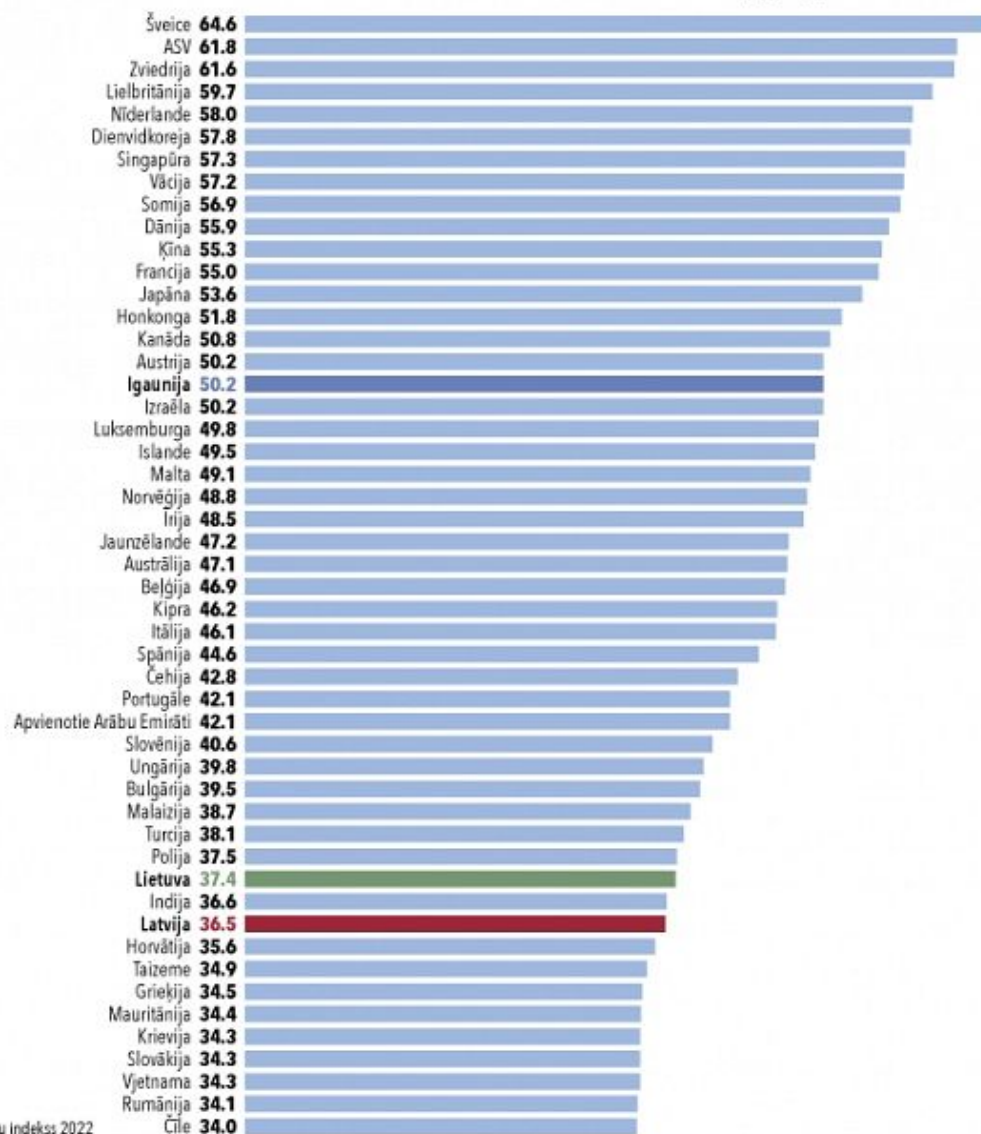

INOVĀCIJU INDEKSS 2022. GADĀ

TOP 50

Avots: Globālais inovāciju indekss 2022

Pasaulē pastāv vairākas termina «inovācija» definīcijas, bet visām šīm definīcijām ir viena kopīga iezīme, kas apliecina, ka inovācija ir process.

Latvijā pieņemtā inovācijas definīcija: «Inovācija ir process, kurā jaunas zinātniskās, tehniskās, sociālās, kultūras vai citas jomas idejas, izstrādes un tehnoloģijas tiek īstenotas tirgū pieprasītā un konkurētspējīgā produktā vai pakalpojumā.»

Eiropas Komisijas Uzņēmējdarbības un rūpniecības ģenerāldirektorāta pētījumā «Inovācijas menedžments un zināšanās balstīta ekonomika» tiek piedāvāta šāda definīcija: «Inovācija ir veiksmīga jauninājuma (novelty) ražošana, iekļaušana un izmantošana ekonomikas vai sociālajā jomā.»

Avots: www.innovation.lv

KURAM TAS RŪP?

Inovācijas – attīstības balsts!

Atsaucoties uz biznesa medijā “Dienas Bizness” publicēto <https://www.db.lv/zinas/inovacijas-attistibas-balsts-515517> (13.03.2024)

Konkurētspējīga, ilgtspējīga attīstība bez inovācijām būs problemātiska.

Globālā Inovāciju indeksa 2022. gada dati rāda, ka Igaunija ieņem 17. vietu pasaulē, Lietuva – 39. vietu, savukārt Latvija – 41. vietu. Kopumā Latvijas pozīcija nav peļama, jo aiz mūsu valsts šajā reitingā ir vēl 87 valstis, taču pirms mums ir gan Malaizija, gan Indija, turklāt tikai pavisam nedaudz apsteidzam Mauritaniju. Kārtējo reizi nākas meklēt atbildi uz jautājumu, kāpēc Latvijas ziemeļu kaimiņvalsts Igaunija ir tik augstu – tālu priekšā Latvijai, ko šī valsts ir darījusi un kas tajā ir tāds, kas ļauj būt 7.–8. vietā 27 Eiropas Savienības dalībvalstu vidū, savukārt Latvija ir tikai 23. vietā. Lai arī jau daudzus gadus ieguldījumi pētniecībā un attīstībā (P&A), kas tiek uzskatīts par inovāciju stūrakmeni, notiek un tiek izvirzīti kā viena no Latvijas ekonomiskās attīstības prioritātēm, tomēr būtiska izrāviena nav.

Protams, svarīgākais ir nevis vieta reitingā, bet gan uzņēmumu spēja radīt inovatīvus produktus un pakalpojumus un tādējādi paaugstināt savu konkurētspēju. Faktiski inovācijas ir pētniecības un attīstības rezultāts, bez kā būtībā nav nākotnes teju visos segmentos strādājošajiem uzņēmumiem. Ir inovācijas, būs konkurētspēja, būs darbavietas un nodokļi valsts budžetam; maz inovāciju, maza konkurētspēja, maz nodokļu valsts makam.

Uzskaites jautājumi

Inovācijas, pēc uzņēmēju sacītā, ir konkurētspējas degviela, bez kuras būs grūti vai pat neiespējami konkurēt globālajā tirgū, taču Latvijā ir bijis laiks, kad inovācijas un tām nepieciešamā pētniecība tikusi pielīdzināta naudas notrallināšanai. Proti, Latvijā valsts kapitālsabiedrību ieguldījumi pētniecībā un attīstībā ilgu laiku tika vērtēti caur valsts līdzekļu neizšķērdēšanas prizmu, kā rezultātā šo kompāniju, kuras varētu būt inovāciju līderi, pienesums kādu laiku inovāciju segmentā bija apzināti samazināts. Pēc vairāku uzņēmēju domām, gan daudzi uzņēmumi Latvijā aktīvi izstrādā jaunus produktus vai pilnveido esošos darbības procesus un veic ieguldījumus P&A, bet ne vienmēr šādas izmaksas atsevišķi uzskaita un norāda pārskatos. Tieši tāpēc valda uzskats, ka realitātē Latvijas uzņēmumu P&A izdevumi esot daudz lielāki. Latvijas preču un pakalpojumu grozs ir būtiski transformējies, kas bez ievērojamiem ieguldījumiem attīstībā nebija iespējams. Turklāt vēl ir jautājumi par uzņēmēju un zinātnieku sadarbību, valsts politiku šādas sadarbības veicināšanā, arī par zinātnieku ieinteresētību un pat attiecīgo inovācijām nepieciešamo infrastruktūru.

Kad inovācijas uzskata par izšķērdību

Paradoksāli, bet Latvijā pavisam nesenā pagātnē bija laiks, kad valsts kapitālsabiedrību ieguldījumi P&A tika vērtēti kā izšķērdība, kas rezultējās ar zemākām vietām dažādos inovāciju reitingos, kā arī lēnāku attīstību. Proti, valdīja uzskats, ka valsts uzņēmumi nedrīkst nodarboties ar inovācijām. Tiesa, Māra Kučinska vadītās valdības (2016.–2019. g.) laikā izdevās šo aizspriedumu lauzt, un tagad jau valsts kapitālsabiedrību vidējā termiņa stratēģijās ir jābūt paredzētām izpētes un attīstības aktivitātēm. Tas ir ļoti būtisks pavērsiens, jo tieši lielie uzņēmumi, īpaši valsts kapitālsabiedrības, ir tie, kuriem ir cilvēkresursi, finanšu resursi un prasme organizēt un īstenot lielus projektus.

Ir Dienvidkorejas piemērs, kur tieši vadība uzdeva valstij piederošajām kapitālsabiedrībām īstenot pasākumus pētniecībā un attīstībā, tādējādi kļūstot arī par inovāciju vilcēj spēku, kas arī radīja šīs valsts ekonomisko izrāvienu elektronisko ierīču segmentā un tā kļuva par vienu no pasaules attīstītākajām valstīm, inovāciju reitingā ieņemot 6. vietu! Ne tikai Dienvidkorejā, bet arī citās valstīs tieši lielie valsts uzņēmumi rada

inovatīvus, reizēm pat revolucionārus risinājumus. Tāpat valsts pasūtījums ir bijis katalizators ne tikai atsevišķiem jauninājumiem – inovācijām, bet, tās apvienojot vienā produktā, rodas kas nebijis. Vai tiešām lēmumu pieņēmēji un ierēdņi šo Dienvidkorejas ceļu uzskatīja par kaut ko nepieņemamu? Grūti atbildēt, bet šis misēklis ir fakts, kas nodarījis daudz posta. Protams, pētniecībā ne visi projekti var būt veiksmīgi, un arī inovācijas nerodas mēneša vai gada laikā, jo ir piemēri, kur tikai vienas idejas realizācijai līdz gatavam produktam ir nepieciešami gadi. P&A nav bezriskas pasākums, un tomēr uzskats, ka tā ir naudas notrallināšana, arī ir kļūda. Nenoliedzami reanimācijai ir vajadzīgs laiks, diemžēl tie ir gadi, kas pārvēršas par zaudētajām iespējām šodien un turpinās sāpīgi atsaukties nākotnē.

Vai ir valsts politika?

Pašlaik Saeimā tiek skatīts Inovatīvas uzņēmējdarbības un prioritāro projektu atbalsta likums, kuram ir cēls mērķis – «palielināt uz eksportu orientētas investīcijas un radīt vidi, kur testēt un pārbaudīt inovatīvus produktus, tehnoloģijas un pakalpojumus, tādējādi veicinot tautsaimniecības attīstību». Tas ir labāk nekā nekas, tomēr likumprojekta pieņemšana negarantē inovācijas, pētniecību. Loģisks ir jautājums – vai Latvijā vispār ir bijusi stabila ilgtermiņa P&A politika, jo kādu laiku nekādas pretimnākšanas no valsts puses nebija uzņēmumiem, kuri investēja pētniecībā un attīstībā. Vēlāk to ieguldījumiem piemēroja koeficientu 3, tādējādi samazinot maksājamo uzņēmuma ienākuma nodokļa apmēru, bet kopš 2018. gada nodokļu reformas šāda kārtība vairs nav spēkā. Latvijā ir vairākas spēcīgas zinātniskās iestādes, taču tajās veiktie nozīmīgie pētījumi tiek īstenoti pēc ārvalstu kompāniju pasūtījuma, līdz ar to arī attiecīgos augļus ievāc citās valstīs, bet šo potenciālu taču ir iespējams izmantot arī Latvijas ekonomiskās varenības kaldināšanā. Latvijā diemžēl vairāk uzmanības velta, lai pārdalītu esošās, nevis radītu jaunas vērtības. Tā ir viena no būtiskākajām kļūdām, jo nauda nerodas bankomātos – to rada uzņēmējdarbība, kas ražo preces un sniedz pakalpojumus, attiecīgi maksājot paredzētos nodokļus. Kuram tas rūp?